

**Заклад вищої освіти
«ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

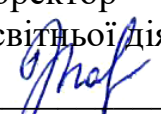
ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

**КАФЕДРА АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ ТА СУЧАСНОЇ
ІНЖЕНЕРІЇ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Проректор
з освітньої діяльності**

 Оксана КОЛЯДА
«30» серпня 2024 р.

СИЛАБУС

«Охорона праці, безпека життєдіяльності та цивільний захист»

освітнього рівня першого (бакалаврського)
галузь знань **24 Сфера обслуговування**
спеціальність **242 Туризм і рекреація**

Вид дисципліни: обов'язкова

Обсяг, кредитів: 3

Форма підсумкового контролю: диференційний залік

Київ – 2024 рік

Викладач: Романюк О.О., доцент кафедри автомобільного транспорту та сучасної інженерії Інженерно-технологічного інституту, к.т.н., доцент.

Матеріали до курсу розміщено на сайті Інтернет-підтримки освітнього процесу <http://vo.ukraine.edu.ua/> за адресою: <https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=21254>.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній/освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Загальний обсяг кредитів – 3 кредити ЄКТС	Галузь знань 24 Сфера обслуговування	Вид дисципліни обов'язкова	
Загальний обсяг годин – 90 годин	Спеціальність 242 Туризм і рекреація	Цикл підготовки загальний	
Модулів – 3		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
	Мова викладання, навчання та оцінювання: українська	1-й	1-й
		Лекції	
		16 год	4 год
Тижневих годин для денної форми здобуття освіти: аудиторних – 2 самостійної роботи – 4	Освітній/освітньо-професійний ступінь: бакалавр	Практичні, семінарські	
		14 год	2 год
		Лабораторні	
		0 год	0 год
		Самостійна робота	
		60 год	84 год
		Індивідуальні завдання: 0 год	
Частка аудиторних занять становить: для денної форми здобуття освіти – 33,3% для заочної форми здобуття освіти – 6,7%		Вид семестрового контролю: диференційний залік	

Програма дисципліни виконується в повному обсязі незалежно від форми здобуття освіти.

Здобувачі освіти заочної форми здобуття освіти мають виконати 100% програми дисципліни, тобто виконати всі практичні, лабораторні, контрольні роботи, заплановані програмою дисципліни, і прикріпити їх на платформу Інтернет-підтримки освітнього процесу Moodle, а теоретичний матеріал опанувати за наявними матеріалами до лекцій (за винятком вступної ознайомчої лекції). Під час сесії для заочної форми здобуття освіти проводять вступні лекції, консультації та контрольні заходи (заліки та іспити).

Задля підтримки здобувачів освіти заочної форми з метою набуття ними всіх запланованих освітньою програмою компетентностей і програмних результатів навчання університет надає додаткову можливість бажаючим здобувачам освіти доєднатись за розкладом до аудиторних занять денної форми здобуття освіти.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: набуття здобувачами освіти компетентностей, знань і умінь, необхідних практичних навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки у сфері охорони праці та цивільного захисту, з урахуванням ризику виникнення надзвичайних ситуацій на об'єктах господарювання.

Дисципліна «Охорона праці, безпека життєдіяльності та цивільний захист» розроблена для здобувачів освіти ступеня бакалавра.

Навчальна дисципліна «Охорона праці, безпека життєдіяльності та цивільний захист» складається із трьох змістових модулів, вивчається протягом одного семестру і передбачає диференційний залік.

Завдання:

- набуття здобувачами освіти знань, умінь і здатностей (компетентностей) ефективно вирішувати завдання професійної діяльності з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці та гарантуванням збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у різних сферах професійної діяльності через ефективне управління охороною праці та формування відповідальності у посадових осіб і фахівців за колективну та власну безпеку;

- опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях (НС) і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі;

- засвоєння здобувачами освіти новітніх теорій, методів і технологій із прогнозування надзвичайних ситуацій, побудови моделей їхнього розвитку, визначення рівня ризику та обґрунтування комплексу заходів, спрямованих на відвернення надзвичайних ситуацій, захисту персоналу, населення, матеріальних та культурних цінностей в умовах надзвичайних ситуацій, локалізації та ліквідації їхніх наслідків.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач освіти повинен **знати:**

- перелік основних законодавчих актів України з питань охорони праці; організацію державного нагляду та громадського контролю за охороною праці на підприємствах; основні методи визначення показників із фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії на робочих місцях; загальні вимоги безпеки до виробничого обладнання та організації робочих місць; системи засобів і заходів, які забезпечують електробезпеку персоналу під час використання виробничого обладнання; основні принципи класифікації об'єктів із їхньою вибухопожежною небезпекою; основи системи забезпечення вибухопожежної безпеки об'єкта; способи і засоби попередження та гасіння пожеж;

- зміст нормативно-правових документів, спрямованих на вирішення задач по забезпеченню безпеки життєдіяльності населення України; концепцію допустимого ризику як міру небезпеки та забезпечення безпеки життєдіяльності; джерела техногенної, природної, екологічної, біологічної, соціальної небезпеки та основні принципи, способи захисту людей і заходи по забезпеченню безпеки життєдіяльності при прояві цих небезпек; класифікацію надзвичайних ситуацій; характеристику вражаючих факторів та осередків ураження під час надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; порядок виявлення та оцінювання наслідків надзвичайних ситуацій, методи оцінювання радіаційної та хімічної обстановки й обстановки внаслідок вибуху газоповітряної суміші на території підприємства; засоби індивідуального та колективного захисту; заходи по забезпеченню безпеки здобувачів освіти та співробітників Університету «Україна» в надзвичайних ситуаціях;

- нормативні документи щодо захисту населених пунктів, промислових та інших об'єктів від чинників надзвичайних ситуацій; стратегію державної політики у сфері цивільного захисту; роль і місце підрозділів МНС України в забезпеченні безпеки населення та територій під час виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, мету й основні види рятувальних та інших невідкладних робіт, їх організацію та порядок проведення; порядки надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах.

вміти:

у виробничо-технологічній діяльності:

- обґрунтовувати вибір безпечних режимів, параметрів, виробничих процесів (у галузі діяльності);

- ефективно виконувати функції, обов'язки і повноваження з охорони праці на робочому місці, у виробничому колективі;

- проводити заходи щодо усунення причин нещасних випадків і професійних захворювань на виробництві;

- використовувати засоби індивідуального захисту, сховища, укриття та інші захисні споруди для забезпечення людей в умовах надзвичайних ситуацій;

- надавати домедичну допомогу постраждалим від різних видів небезпек (при запамороченні, опіках та ураженнях отруйними речовинами, переломах, розривах зв'язок, ураженнях електричним струмом та ін.);

в організаційно-управлінській діяльності:

- проводити заходи із профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності;

- організовувати діяльність у складі первинного виробничого колективу з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці, з додержанням і виконанням вимог цивільного захисту;

- методично забезпечувати і проводити навчання та перевірку знань з питань охорони праці серед працівників організації (підрозділу);

- прогнозувати вплив різних небезпек на здоров'я та життя людини, на довкілля, враховувати різні за походженням джерела небезпеки при проведенні заходів по забезпеченню безпеки життєдіяльності, застосовувати елементи теорії ризику для оцінки небезпек та рівня безпеки життєдіяльності;

- оцінювати можливі наслідки надзвичайних ситуацій, робити висновки та надавати пропозиції, спрямовані на забезпечення безпеки в умовах радіаційного та хімічного забруднення;

- оцінювати виробниче середовище на відповідність умов запобігання виникнення, розвитку НС та надійність захисту робітників і службовців об'єкта господарської діяльності з використання захисних споруд;

- організовувати збереження життя, здоров'я та працездатності виробничого персоналу, населення, матеріальних та культурних цінностей в умовах НС в обсязі, необхідному для виконання професійних обов'язків на первинній посаді;

у проектно-конструкторській діяльності:

- впроваджувати безпечні технології, вибирати оптимальні умови і режими праці, проектувати та організовувати робочі місця на основі сучасних технологічних та наукових досягнень у галузі охорони праці.

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав та свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 4. Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу.
ЗК 5. Прагнення до збереження навколишнього середовища.
ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 9. Вміння виявляти, ставити і вирішувати проблеми.
ЗК 10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК13. Здатність планувати та управляти часом.

ФК 1. Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності.
ФК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ФК 3. Здатність аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал територій.
ФК 4. Здатність аналізувати діяльність суб'єктів індустрії туризму на всіх рівнях управління.
ФК 5. Розуміння сучасних тенденцій і регіональних пріоритетів розвитку туризму в цілому та окремих його форм і видів.
ФК 6. Розуміння процесів організації туристичних подорожей і комплексного туристичного обслуговування (готельного, ресторанного, транспортного, екскурсійного, рекреаційного).
ФК 7. Здатність розробляти, просувати, реалізовувати та організовувати споживання туристичного продукту.
ФК 8. Розуміння принципів, процесів і технологій організації роботи суб'єкта туристичної індустрії та її підсистем.
ФК 9. Здатність забезпечувати безпеку туристів у звичайних та складних форс-мажорних обставинах.
ФК 10. Здатність здійснювати моніторинг, інтерпретувати, аналізувати та систематизувати туристичну інформацію, уміння презентувати туристичний інформаційний матеріал.
ФК 11. Здатність використовувати в роботі туристичних підприємств інформаційні технології та офісну техніку.
ФК 12. Здатність визначати індивідуальні туристичні потреби, використовувати сучасні технології обслуговування туристів та вести претензійну роботу.
ФК 13. Здатність до співпраці з діловими партнерами і клієнтами, уміння забезпечувати з ними ефективні комунікації.
ФК 14. Здатність працювати в міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.
ФК 15. Здатність діяти у правовому полі, керуватися нормами законодавства.
ФК 16. Здатність працювати з документацією та здійснювати розрахункові операції суб'єктам туристичного бізнесу.
ФК 17. Здатність організовувати надання інклюзивних туристичних послуг, працювати з особами які мають інвалідність та створювати доступні туристичні маршрути, екскурсії.

ПРН 1. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці основні положення туристичного законодавства, національних і міжнародних стандартів із обслуговування туристів.
ПРН 2. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії туризму, організації туристичного процесу та туристичної діяльності суб'єктів ринку туристичних послуг, а також світоглядних та суміжних наук.
ПРН 8. Ідентифікувати туристичну документацію та вміти правильно нею користуватися.
ПРН 9. Організовувати процес обслуговування споживачів туристичних послуг на основі використання сучасних інформаційних, комунікаційних і сервісних технологій та дотримання стандартів якості і норм безпеки.

ПРН 16. Діяти у відповідності з принципами соціальної відповідальності та громадянської свідомості.

ПРН 20. Виявляти проблемні ситуації і пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН 21. Приймати обґрунтовані рішення та нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності.

ПРН 22. Професійно виконувати завдання в невизначених та екстремальних ситуаціях.

ПРН 23 Вміти організовувати надавати інклюзивні туристичні послуги, вміти працювати з особами, які мають інвалідність, та вміти створювати доступні туристичні маршрути, екскурсії.

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Анотація дисципліни

Модуль 1. Охорона праці, безпека життєдіяльності та цивільний захист.

Тема 1. Правові та організаційні основи охорони праці. Гарантії охорони праці неповнолітніх, жінок та осіб із інвалідністю. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці.

Тема 2. Організація охорони праці на підприємстві. Навчання з питань охорони праці. Виробничий травматизм та професійні захворювання. Основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні.

Тема 3. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Основи пожежної безпеки.

Тема 4. Категорії й поняття безпеки життєдіяльності. Небезпеки у виробничій сфері та побуті. Засоби їх попередження.

Тема 5. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки. Техногенні небезпеки та їхні наслідки.

Тема 6. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у надзвичайній ситуації.

Тема 7. Основи цивільного захисту. Єдина державна система цивільного захисту.

Тема 8. Моніторинг та аналіз причин виникнення і розвитку надзвичайних ситуацій. Планування заходів цивільного захисту на об'єктах господарської діяльності у мирний час та в умовах воєнного стану.

Дисципліни, вивчення яких обов'язково передують цій дисципліні:

«Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Міжпредметні зв'язки: «Українська мова (за професійним спрямуванням)»;

«Філософія»; «Фізична культура», «Екологія та екологічна етика».

4.2. Структура навчальної дисципліни

4.2.1. Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Розподіл годин між видами робіт														Форми та методи контролю знань
	денна форма							заочна форма							
	Усього	аудиторна					с.р.	Усього	аудиторна					с.р.	
		у тому числі							у тому числі						
		л	сем	пр.	лаб	інд			л	сем	Пр.	лаб	інд		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Модуль 1. Охорона праці, безпека життєдіяльності та цивільний захист															
Змістовий модуль 1. Охорона праці															
Тема 1. Правові та організаційні основи охорони праці. Гарантії охорони праці неповнолітніх, жінок та осіб із інвалідністю. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці.	9	2	-	0	-	-	7	10	0	-	0	-	-	10	AP: CP:
Тема 2. Організація охорони праці на підприємстві. Навчання з питань охорони праці. Виробничий травматизм та професійні захворювання. Основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні.	11	2	-	0	-	-	7	11	1	-	0	-	-	10	AP: CP:
Тема 3. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії. Основи пожежної безпеки.	15	2	-	4	-	-	11	17	1	-	2	-	-	14	AP: CP:
Модульний контроль	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Разом за змістовим модулем 1	35	6	-	4	-	-	25	38	2	-	2	-	-	34	
Змістовий модуль 2. Безпека життєдіяльності															
Тема 4. Категорії й поняття безпеки життєдіяльності. Небезпеки у виробничій сфері та побуті. Засоби їх попередження.	9	2	-	0	-	-	7	10	0	-	0	-	-	10	AP: CP:
Тема 5. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки. Техногенні небезпеки та їхні наслідки.	11	2	-	2	-	-	7	10	0	-	0	-	-	10	AP: CP:
Тема 6. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у надзвичайній ситуації .	11	2	-	2	-	-	7	11	1	-	0	-	-	10	AP: CP:
Модульний контроль	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Разом за змістовим модулем 2	31	6	-	4	-	-	21	31	1	-	0	-	-	30	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Змістовий модуль 3. Цивільний захист															
Тема 7. Основи цивільного захисту. Єдина державна система цивільного захисту.	11	2	-	2	-	-	7	10	0	-	0	-	-	10	AP: CP:
Тема 8. Моніторинг та аналіз причин виникнення і розвитку надзвичайних ситуацій. Планування заходів цивільного захисту на об'єктах господарської діяльності у мирний час та в умовах воєнного стану.	13	2	-	4	-	-	7	11	1	-	0	-	-	10	AP: CP:
Модульний контроль	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Разом за змістовим модулем 3	24	4	-	6	-	-	14	21	1	-	0	-	-	20	
Усього годин	90	16	-	14	-	-	60	90	4	-	2	-	-	84	

Примітки. 1. Слід зазначати також теми, винесені на самостійне вивчення. 2. AP – аудиторна робота, CP – самостійна робота, ІНДЗ – індивідуальне завдання. 3. Можуть застосовуватися такі форми і методи контролю знань, як опитування, письмове завдання для самостійного опрацювання, реферат, співбесіда, огляд додаткової літератури, підготовка та проведення презентації, складання кросворду за основними термінами теми, контрольна робота, письмове тестування, експрес-тестування, комп'ютерне тестування тощо, а також наведені в розділі II таблиці пункту 11.1.

4.3. Форми організації занять

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Визначення метеорологічних умов у виробничому приміщенні на робочому місці працівника.	2
2	Розрахунок штучного освітлення виробничого приміщення та на робочому місці.	2
3	Розрахунок рівня шуму в житловій забудові.	2
4	Визначення економічних збитків внаслідок наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.	2
5	Оцінювання обстановки під час радіоактивного зараження території підприємства внаслідок аварії на атомній станції.	2
6	Оцінювання обстановки під час аварії з викидом СДОР на території підприємства.	2
7	Вивчення порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах.	2

Теми самостійної роботи здобувачів освіти

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Методи захисту повітря робочої зони від впливу шкідливих речовин на здоров'я працюючих. Методи (заходи та засоби) захисту працюючих від шуму. Захист від інфра- та ультразвуку. Захист від іонізуючих випромінювань. Методи (заходи та засоби) захисту працюючих та виробничого устаткування від впливу вібрації.	10
2	Основи виробничої безпеки. Вимоги безпеки до виробничого обладнання та технологічних процесів. Особливості безпечної експлуатації обладнання та устаткування. Системи засобів і заходів, які забезпечують електробезпеку персоналу.	10
3	Категорії й поняття безпеки життєдіяльності, таксономія небезпек. Системний аналіз у безпеці життєдіяльності. Ризик як оцінка небезпеки.	10
4	Людина в системі «Людина – життєве середовище». Людина як біологічний та соціальний суб'єкт. Середовище життєдіяльності. Фізіологічні особливості організму людини. Психологічні особливості людини.	10
5	Прогнозування обстановки та планування заходів захисту в зонах радіоактивного, хімічного біологічного зараження. Оцінка інженерної обстановки та соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій.	10
6	Оцінка життєво важливих потреб населення в надзвичайних ситуаціях у мирний час та в умовах воєнного стану. Організація медичної допомоги. Форми організації гуманітарної допомоги. Планування і здійснення заходів щодо запобігання і мінімізації втрат на об'єктах, які становлять національне культурне надбання.	10

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1. За джерелом інформації:

– *словесні*: лекція (традиційна, проблемна тощо) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (презентація PowerPoint), семінари, пояснення, розповідь, бесіда;

– *наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація;

– *практичні*: вправи.

2. За логікою передачі і сприйняття навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3. За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4. За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота здобувачів освіти з книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

5.3. Інклюзивні методи навчання

1. Методи формування свідомості: бесіда, диспут, лекція, приклад, пояснення, переконання.

2. Метод організації діяльності та формування суспільної поведінки особистості: вправи, привчання, виховні ситуації, приклад.

3. Методи мотивації та стимулювання: вимога, громадська думка. Вважаємо, що неприпустимо застосовувати в інклюзивному вихованні методи емоційного стимулювання – змагання, заохочення, переконання.

4. Метод самовиховання: самопізнання, самооцінювання, саморегуляція.

5. Методи соціально-психологічної допомоги: психологічне консультування, аутотренінг, стимуляційні ігри.

6. Спеціальні методи: патронат, супровід, тренінг, медіація.

7. Спеціальні методи педагогічної корекції, які варто використовувати для цілеспрямованого виправлення поведінки або інших порушень,

викликаних спільною причиною. До спеціальних методів корекційної роботи належать: суб'єктивно-прагматичний метод, метод заміщення, метод «вибуху», метод природних наслідків і трудовий метод.

Методика навчання (як система) – організований набір методів, прийомів, засобів і форм навчання, який використовуються для досягнення освітніх цілей.

Методика є структурованим застосуванням методів – організоване використання різних методів і прийомів, яке обумовлено специфікою освітнього процесу або діяльності. Вона описує як саме, в якій послідовності і в яких умовах застосовуються певні методи для досягнення результату.

- Методика навчання може включати в себе різні методи, стратегії, підходи, засоби навчання (аудіовізуальні матеріали, інтернет-ресурси, дидактичні ігри тощо) і системи організації роботи (до прикладу: поетапне вивчення лексики, розвиток навичок письмового та усного мовлення).

- Методика викладання навчальної дисципліни — вибір викладачем та застосування методів для ефективного засвоєння матеріалу здобувачами освіти.

Методика навчання для здобувачів освіти з вадами та порушеннями здоров'я має важливі відмінності, які враховують індивідуальні потреби кожного типу порушень і передбачає модифікацію форм роботи та типів завдань для таких здобувачів освіти.

Кожен тип інвалідності має свої специфічні потреби, і тому підхід до навчання має бути адаптованим, щоб забезпечити максимальну ефективність для здобувачів освіти. Враховуючи різні види порушень (порушення слуху, зору, рухової активності, когнітивні порушення тощо), методика вивчення буде різною. Використання адаптованих технологій, інклюзивних методів та індивідуальних підходів дозволяє забезпечити ефективне навчання для всіх здобувачів освіти, незалежно від типу інвалідності.

Методика навчання для здобувачів освіти з вадами слуху

Для здобувачів освіти з вадами слуху основним викликом є відсутність або обмеження слухового сприйняття, що може ускладнити процес вивчення мови через усне спілкування та аудіоматеріали. Адаптованими методиками є:

Жестова мова: Якщо здобувач освіти має ваду слуху та використовує жестову мову як основний засіб комунікації, то вивчення дисципліни проводиться через переклад на жестову мову (із залученням відповідного спеціаліста чи фрагментів відео із дублюючим перекладом на жестову мову), зокрема для усного компоненту. Програми з навчання для таких здобувачів освіти можуть включати використання перекладачів жестової мови під час лекцій.

Субтитри: Всі відеоматеріали, які використовуються на заняттях (фільми, навчальні відео), мають субтитри, що дозволяє здобувачам освіти з вадами слуху ознайомлюватися з мовними структурами та словником.

Адаптовані навчальні матеріали: Використання візуальних методів, таких як ілюстрації, діаграми, картки з лексикою, допомагає краще засвоювати матеріал. Також створюються текстові файли або аудіоматеріали з субтитрами для покращення розуміння контексту.

Практика усного мовлення через письмове спілкування: Оскільки здобувачі освіти не чуять мовлення, замість усної практики для такої категорії здобувачів освіти фокусується увага на письмових завданнях, інтерактивних тестах і вправах, що включають роботу з текстами (письмові відповіді, розпізнавання лексики та граматики через текст).

Методика навчання для здобувачів освіти з вадами зору

У здобувачів освіти з порушеннями зору основною проблемою є труднощі з візуальним сприйняттям інформації, тому методика навчання адаптована до аудіо- та тактильних матеріалів.

Технології для читання з екрану: Використання програм для читання з екрану, таких як JAWS або NVDA, дозволяє здобувачам освіти з порушеннями зору слухати текстовий матеріал. Це забезпечує доступ до електронних підручників, презентацій та інших навчальних ресурсів.

Адаптація навчальних матеріалів: Усі текстові матеріали надаються у форматі для читання з екрану або у шрифті Брайля. Це дає можливість здобувачам освіти не тільки читати, але й активно працювати з навчальними матеріалами.

Озвучення текстів: Використання спеціальних додатків для озвучування текстів або аудіокниг допомагає здобувачам освіти вивчати нові слова та фрази на слух, а також слухати приклади правильного вимовлення.

Аудіовізуальні завдання: Для таких здобувачів освіти використовуються аудіовправи, зокрема з вимови та слухової практики. Це дозволяє розвивати навички аудіювання та вимови, хоча й без візуального сприйняття.

Інтерактивні вправи на слух: Заняття включають завдання, орієнтовані на слухове сприйняття мови (завдання на розпізнавання вимови, на відмінності в інтонації, акценті тощо).

Методика навчання для здобувачів освіти з руховими порушеннями

Здобувачі освіти з руховими порушеннями, як правило, мають фізичні обмеження, які можуть вплинути на їхню здатність використовувати традиційні навчальні засоби, але їхні когнітивні та мовні навички, як правило, не порушені. З цією метою освітній процес відповідно адаптований для зручності та доступності.

Онлайн-навчання та доступ до цифрових матеріалів: Онлайн платформи дозволяють здобувачам освіти з руховими порушеннями навчатися без необхідності фізично перебування в аудиторії, а також допомагають уникнути труднощів із переміщенням.

Інтерфейси з підтримкою доступу: Використання програмного забезпечення та навчальних платформ, що підтримують голосові команди або дають можливість здійснювати навчання за допомогою спеціальних

пристроїв для вводу (як-от пристрої для управління комп'ютером через рухи очей чи голівки).

Адаптація завдань для письмових відповідей: Враховуючи фізичні обмеження, здобувачі освіти можуть використовувати голосові помічники для виконання завдань або адаптовані клавіатури та інші технології для зручного введення тексту. Також враховується обсяг виконуваних письмових завдань та швидкість проходження онлайн тестів, написання підсумкових робіт.

Методика навчання для здобувачів освіти з когнітивними порушеннями

Когнітивні порушення можуть включати труднощі з пам'яттю, увагою, сприйняттям інформації. Здобувачі освіти з такими порушеннями потребують адаптованих методик навчання, щоб забезпечити доступність матеріалу та поступове засвоєння нової інформації.

Розбиття матеріалу на малі блоки: Заняття структуруються (матеріал поділяється на малі частини), що дозволяє легше засвоювати інформацію та допомагає зберігати увагу на кожному етапі навчання.

Часті повторення та практичні вправи: Регулярне повторення пройденого матеріалу, використовуючи ігрові методи чи інші інтерактивні вправи.

Візуальні допоміжні засоби: Використання карток із лексикою, діаграм, малюнків допомагає здобувачам освіти з когнітивними порушеннями краще засвоювати мову.

Мультисенсорні підходи: Для здобувачів освіти з когнітивними порушеннями використовуються різні сенсорні канали (слух, зір, дотик), щоб стимулювати запам'ятовування та розуміння.

Методика навчання для здобувачів освіти із психічними порушеннями

Психічні порушення можуть включати депресії, тривожні розлади, посттравматичний стресовий синдром тощо, які можуть негативно впливати на здатність до концентрації, мотивацію та емоційний стан під час навчання.

Індивідуальний підхід: здобувачі освіти з психічними порушеннями потребують більш гнучкого підходу, наприклад, менших навантажень, частих перерв або персоналізованих уроків.

Підтримка в навчанні через терапевтичні методи: Залучення психологів або консультантів до освітнього процесу допомагає здобувачам освіти подолати емоційні труднощі.

Створення безпечного та підтримуючого середовища: Створення атмосфери довіри та підтримки, де здобувач освіти може вільно звернутися за допомогою або адаптувати темп навчання до своїх потреб.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Навчальна дисципліна оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається із трьох змістових модулів.

Результати навчальної діяльності здобувачів освіти оцінюються за 100-бальною шкалою.

За результатами поточного, модульного та семестрового контролів виставляється підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою, національною шкалою та шкалою ECTS.

Модульний контроль: кількість балів, які необхідні для отримання відповідної оцінки за кожен змістовий модуль упродовж семестру.

Семестровий (підсумковий) контроль: виставлення семестрової оцінки здобувачам освіти, які опрацювали теоретичні теми, практично засвоїли їх і мають позитивні результати, набрали необхідну кількість балів.

Загальні критерії оцінювання успішності здобувачів освіти, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано в таблиці нижче.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу здобувача освіти на семінарських, практичних, лабораторних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує здобувач освіти за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських заняттях.

Модульний контроль знань здобувачів освіти здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	Ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності в розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	Ставиться за вияв здобувачем освіти повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді здобувача освіти наявні незначні помилки.
«задовільно»	Ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхневу обізнаність із основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою. Можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але здобувач освіти спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	Виставляється здобувачу освіти, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхнева, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться здобувачу освіти, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення закладу вищої освіти без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
		екзамен	залік		
90 – 100	<i>відмінно</i>	5	<i>зараховано</i>	A	<i>відмінно</i>
82 – 89	<i>добре</i>	4		B	<i>добре (дуже добре)</i>
75 – 81	<i>добре</i>	4		C	<i>добре</i>
64 – 74	<i>задовільно</i>	3		D	<i>задовільно</i>
60 – 63	<i>задовільно</i>	3		E	<i>задовільно (достатньо)</i>
35 – 59	<i>незадовільно</i>	2	<i>не зараховано</i>	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 34	<i>незадовільно</i>	2		F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном.
2. Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Інциденти та невідповідності.
3. Методика вимірювання освітленості за допомогою люксметра.
4. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці.
5. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань.
6. Джерела штучного освітлення. Їх порівняльна характеристика (переваги, недоліки), потужність, світловий потік.
7. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.
8. Розподіл травм за ступенем тяжкості.
9. Конституційні засади охорони праці в Україні. Законодавство України про охорону праці.
10. Закон України «Про охорону праці».
11. Освітленість та одиниці її вимірювання.
12. Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці.
13. Ознаки і причини виникнення термічних опіків. Надання домедичної допомоги.
14. Поняття «розмір об'єкта розпізнавання».
15. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці.
16. Ознаки і причини виникнення хімічних опіків. Надання домедичної допомоги.
17. Що таке фон? Чим він визначається?
18. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів.
19. Ознаки і причини ураження електричним струмом. Надання домедичної допомоги.
20. Що означає «контраст об'єкта з фоном»?
21. Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.
22. Як поділяються електричні травми, і від чого залежить характер ураження?
23. Як нормується штучне освітлення для виробничих приміщень?
24. Клінічна смерть, ознаки і заходи першої долікарської допомоги.
25. Основне рівняння методу розрахунку освітленості виробничих приміщень за коефіцієнтом використання світлового потоку.
26. Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці.
27. Мікроклімат виробничих приміщень і його основні параметри.
28. Що таке коефіцієнт використання випромінюваного світильником потоку світла? Від чого він залежить?

29. Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці. Розробка та затвердження актів із охорони праці, що діють в організації.
30. Вплив на організм людини зміни параметрів мікроклімату.
31. Організаційно-правові основи забезпечення пожежної безпеки в Україні.
32. Фінансування охорони праці. Основні принципи і джерела. Заходи і засоби з охорони праці, витрати на здійснення і придбання яких включаються до валових витрат.
33. Відповідальність за порушення правил та вимог пожежної безпеки.
34. Система державного управління охороною праці в Україні.
35. Як визначається категорія роботи?
36. Основні причини виникнення пожеж та їхня коротка характеристика. Наслідки для економіки України.
37. Органи державного нагляду за охороною праці, їхні основні повноваження і права.
38. Що таке пожежа? Що таке процес горіння, які є його види?
39. Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.
40. На які групи поділяються речовини та матеріали за горючістю?
41. Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації.
42. Визначення абсолютної, відносної вологості повітря робочої зони.
43. На які класи та підкласи поділяються пожежі?
44. Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці.
45. Прилади контролю вологості повітря. Принцип дії психрометра Августа, Ассмана.
46. Що таке самозаймання?
47. Структура і чисельність служб охорони праці. Права та обов'язки працівників служби охорони праці.
48. Прилади контролю швидкості повітря на робочому місці. Принцип дії приладів.
49. На які категорії за вибухо- та пожежною небезпекою поділяються приміщення?
50. Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їхні обов'язки і права.
51. Основні заходи щодо підтримання оптимальних параметрів мікроклімату виробничих приміщень.
52. Природне освітлення та його переваги.
53. Коротка характеристика основних вогнегасних речовин.
54. Які процеси в оці людини супроводжують зорове сприйняття?

Як впливає на стан людини недостатнє та надмірне освітлення?

55. Особливості гасіння електроустановок під напругою.
56. Кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка.
57. Санітарно-гігієнічні вимоги до виробничого освітлення.
58. Стаціонарні системи пожежогасіння (дренчерні, спринклерні установки).
59. Стимулювання охорони праці.
60. Коротка характеристика систем пожежної сигналізації та зв'язку.
61. Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у закладах освіти і під час професійного навчання.
62. Визначення світлового потоку; сили світла; освітленості: яскравість. Одиниці вимірювання освітленості.
63. Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин.
64. Фон, контраст об'єкта з фоном, видимість, показник освітленості.
65. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю. Класифікація вибухонебезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон.
66. Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників.
67. Види природного освітлення. Коефіцієнт природної освітленості. Як обчислити коефіцієнт природної освітленості?
68. Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкта.
69. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів.
70. Що таке розряд зорової роботи? Як визначити розряд зорової роботи при відстані понад 0,5 м від об'єкта розпізнавання до ока працівника?
71. Дії персоналу при виникненні пожежі. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах.
72. Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці.
73. Основні засоби припинення процесу горіння.
74. Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.
75. Оптимальні та допустимі значення параметрів мікроклімату. Як визначається пора року?
76. Дії персоналу при виникненні пожежі. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах.
77. До якої групи стихійних лих належить повінь?
78. Що спричиняє електричний струм при тривалому протіканні через тіло людини?
79. У чому проявляється електролітична дія струму?
80. Як поділяються за дією на людину хімічні речовини?
81. За яких частот звуку людське вухо є найбільш чутливим?

82. Яка частота загальної вібрації є найбільш небезпечною для людини?
83. Як кількісно визначається ризик?
84. Що є кількісною оцінкою шкоди, яку завдає небезпека?
85. Яка механічна дія струму на організм людини?
86. Що таке мутагенні речовини?
87. На який державний орган в Україні покладено основні функції управління безпекою життєдіяльності населення?
88. Як називаються надзвичайні ситуації, що відбуваються в межах об'єкта господарської діяльності?
89. Визначення надзвичайної ситуації.
90. Речовини, які мають найбільшу проникаючу здатність.
91. Найвища частота звуку, що сприймається вухом людини.
92. Найменша частота звуку, що сприймається вухом людини.
93. Як класифікують небезпечні та шкідливі фактори?
94. Як називається одиниця інтенсивності звуку?
95. Яку розмірність у системі СІ має поглинена доза випромінювання?
96. Що називається порогом больового відчуття?
97. Що називається порогом чутливості?
98. Чим характеризується потенційна небезпека?
99. Першочергові дії при ураженні електричним струмом.
100. Прийнятний рівень ризику у світовій практиці.
101. Природні джерела опромінення людини.
102. Що таке радіоактивність?
103. Речовини загальнотоксичної дії.
104. Речовини канцерогенної дії.
105. Речовини мутагенної дії.
106. Визначення поняття «ризик».
107. Для характеристики якої діяльності застосовується термін «життєдіяльність»?
108. Що таке техносфера?
109. У чому полягає мета Кіотського протоколу?
110. У чому полягає суть управління ризиком?
111. Що таке фібриляція?
112. Який відсоток здоров'я людини залежить від несприятливої екологічної обстановки, зокрема забруднення повітря, води, ґрунту, а також природних кліматичних умов, за твердженнями фахівців?
113. Який відсоток здоров'я людини залежить від способу життя людини, за твердженнями фахівців?
114. Як називається частина біосфери, в якій відбуваються такі явища, як зсуви, селі, обвали?
115. В яких одиницях вимірюється частота коливань повітря?
116. Як поділяються шкідливі речовини?
117. До чого призводить шкідливий фактор?

118. Що ви розумієте під «сталим розвитком»?
119. Що належить до групи психофізіологічних факторів?
120. Що таке біологічні ритми?
121. Як називається опромінення, за якого радіоактивні речовини потрапляють в організм людини разом із їжею?
122. Як називається пристосування організму до умов навколишнього середовища?
123. Як називається сукупність сталих рис особистості, що зумовлює типову для неї поведінку?
124. Які з наведених речовин не становлять енергетичної цінності для організму людини?
125. Які за характером надзвичайні ситуації не класифікуються Класифікатором надзвичайних ситуацій в Україні?
126. Які резерви має організм?
127. Яке з визначень «здоров'я» на вашу думку є найбільш повним?
128. Яке на вашу думку визначення «урбанізації» є найповнішим?
129. Який із органів людського організму піддається найбільшому впливу іонізуючого випромінювання?
130. Який вид транспорту становить найбільший ризик для пасажирів?
131. Який основний метод дослідження використовує розділ навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності»?
132. Через що найбільш небезпечно впливають на людину радіоактивні речовини?
133. Природні джерела опромінення людини.
134. За якими джерелами походження поділяються на групи небезпеки життєдіяльності людства?
135. До яких небезпек можна віднести виведені у військових лабораторіях бактерії, а також організми, створені методами генної інженерії?
136. Як називають чинники життєвого середовища, які призводять до погіршення самопочуття, зниження працездатності, захворювання і навіть до смерті як наслідку захворювання?
137. Як називають чинники життєвого середовища, які призводять до травм, опіків, обморожень, інших пошкоджень організму або окремих його органів і навіть до раптової смерті?
138. На які групи поділяються всі небезпечні та шкідливі фактори за характером та природою впливу?
139. Яка система вивчається у безпеці життєдіяльності?
140. З чого складається життєве середовище людини і які складові має техногенне середовище?
141. Що таке усвідомлена можливість небезпеки, або ж імовірність небезпеки, яка визначається як відношення кількості подій із небажаними наслідками до максимально можливої їхньої кількості за конкретний період часу.
142. Види ризиків та типи аналізу небезпек.

143. Як поділяються стихійні лиха за причиною виникнення?
144. Що найчастіше розташовано на стиках тектонічних плит?
145. Основні характеристики землетрусів.
146. Як називається явище, при якому відбувається значне затоплення місцевості внаслідок підйому рівня води в річці, озері, водосховищі, спричинене зливами, весняним таненням снігу, вітровим нагоном води, руйнуванням дамб, гребель?
147. Як називаються ковзкі зміщення мас гірських порід вниз по схилу, що виникають через порушення рівноваги?
148. Що відбувається за наявності двох основних передумов – достатньої кількості уламків гірських порід і води?
149. Як поділяють селеві потоки за складом твердого матеріалу?
150. Якої швидкості досягають урагани, тайфуни, тропічні циклони?
151. Які бувають лісові пожежі?
152. Який дієвий захід застосовують для гасіння підземної пожежі?
153. Як називається небезпечна подія техногенного характеру, що створює на об'єкті, території або в акваторії загрозу для життя і здоров'я людей і призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого процесу чи завдає шкоди довкіллю?
154. Якими бувають аварії за розмірами та заподіяною шкодою?
155. Як називається великомасштабна аварія, що призводить до важких наслідків для людини, тваринного й рослинного світу, змінюючи умови середовища існування?
156. Підприємства якої галузі народного господарства відрізняються високим споживанням ресурсів і великою кількістю відходів, серед яких пил, оксид вуглецю, сірчаний газ, коксовий газ, фенол, сірководень, вуглеводні?
157. Що є джерелом викидних газів, у яких переважають оксид вуглецю, діоксид азоту, свинець, токсичні вуглеводні (бензол, толуол, ксилол та ін.)?
158. З використанням чого найчастіше пов'язане значне забруднення ґрунтів, а, як наслідок, сільськогосподарських культур?
159. Безпосередніми причинами яких аварій є порушення правил безпеки і транспортування, недотримання техніки безпеки, вихід із ладу агрегатів, механізмів, трубопроводів, ушкодження ємностей?
160. Терміни, які сучасна наука про відчуття використовує як рівнозначні.
161. Роль аналізаторів у безпеці людини.
162. Яка питома вага сприйняття інформації кожним аналізатором окремо?
163. Межі чутливості зорового аналізатора.
164. Дія інфрачервоного та ультрафіолетового випромінювання на людину.
165. Фізіологічна дія кольорів на організм людини.
166. Причини використання певних кольорів у безпеці.

167. Межі чутливості органу слуху.
168. Інфра- та ультразвук, їх фізіологічна дія на організм людини.
169. Роль нюху, тактильної, больової, температурної чутливості у забезпеченні безпеки людини.
170. Функції вісцерального аналізатора в забезпеченні безпеки людини.
171. Вплив науково-технічного прогресу на характер роботи та м'язові навантаження людини.
172. Фактори, які забезпечують здоров'я та працездатність організму людини.
173. Фактори ризику та їхня характеристика.
174. Прояви ризикових дій.
175. Компроміс між рівнем безпеки та технічними, економічними, соціальними та політичними можливостями держави.
176. Яку можливість дасть застосування поняття допустимого ризику?
177. Який буває ризик за ступенем припустимості?
178. На основі чого приймаються рішення щодо заходів та витрат безпечного проведення технологічних процесів, страхування промислових об'єктів, розробки планів локалізації та ліквідації аварій?
179. Що є ризиком надзвичайної ситуації?
180. На прийнятті яких законів запроваджено на державному рівні ризик-орієнтований підхід для зниження ризику виникнення кризових явищ?
181. Який підхід спрямований на забезпечення комплексу організаційних заходів, базованого на здійсненні моніторингу, аналізуванні, оцінюванні ризику будь-якого суб'єкта господарювання на основі імовірного аналізу безпеки?
182. Як називається сукупність заходів, націлених на запобігання виникнення небажаної події, а в разі її виникнення – на ліквідацію та мінімізацію наслідків?
183. Завдяки чому передбачається якісне та кількісне визначення можливих наслідків реалізації небезпек для населення?
184. Які етапи повинен включати процес управління при ризик-орієнтованому підході?
185. З якою метою необхідно розвивати систему моніторингу, аналізу ризику і прогнозування надзвичайних ситуацій як основи діяльності щодо зниження ризиків надзвичайних ситуацій?
186. Явище природи, яке викликає катастрофічні наслідки і характеризується раптовим порушенням нормального життя та діяльності населення, загибеллю людей, руйнуваннями або пошкодженнями будівель та споруд, знищенням матеріальних цінностей.
187. Небезпечна подія техногенного характеру, що створює на об'єкті, території або в акваторії загрозу для життя і здоров'я людей і призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи завдає шкоди довкіллю.
188. Рівні надзвичайних ситуацій залежно від територіального

поширення, обсягів заподіяних або очікуваних економічних збитків, кількості людей, які загинули.

189. Головні заходи життєзабезпечення громадян, які потерпіли від наслідків НС, що здійснюються центральними та місцевими органами державної виконавчої влади, структурними підрозділами в їхньому складі, які безпосередньо відповідають за захист населення, адміністраціями підприємств, установ і організацій.

190. На нормах якого закону ґрунтується еколого-правове регулювання і який передбачає мету, завдання, принципи та механізми забезпечення ефективного природокористування, охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки?

191. Чи будь-який фактор при певних умовах може створювати небезпеку для людини чи довкілля?

192. Яку дію в організмі викликає електричний струм?

193. Що таке вібрація?

194. До чого призводить вражаючий фактор?

195. В якому діапазоні вухо людини може сприймати спектр звуків?

196. Що таке ГДК у безпеці життєдіяльності, охороні праці, біохімії тощо?

197. Джерела небезпек.

198. Внаслідок чого відбувається порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об'єкті або території, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом чи іншою небезпечною подією, яка призвела (може призвести) до загибелі людей та до значних матеріальних втрат?

199. Явище природи, яке викликає катастрофічні наслідки і характеризується раптовим порушенням нормального життя та діяльності населення, загибеллю людей, руйнуваннями або пошкодженнями будівель та споруд, знищенням матеріальних цінностей.

200. Небезпечна подія техногенного характеру, що створює на об'єкті, території або акваторії загрозу для життя і здоров'я людей і призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи завдає шкоди довкіллю.

201. Рівні надзвичайних ситуацій залежно від територіального поширення, обсягів заподіяних або очікуваних економічних збитків, кількості людей, які загинули.

202. Головні заходи життєзабезпечення громадян, які потерпіли від наслідків надзвичайної ситуації, що здійснюються центральними та місцевими органами державної виконавчої влади, структурними підрозділами в їхньому складі, які безпосередньо відповідають за захист населення, адміністраціями підприємств, установ і організацій.

203. Які заходи розробляються завчасно, відображаються в планах цивільного захисту і виконуються в період загрози та після виникнення надзвичайної ситуації?

204. Через скільки годин повинні бути готовими виконувати свої завдання пересувні пункти харчування і продовольчого постачання, які

забезпечують формування підвищеної готовності?

205. Основні заходи по організації медичної допомоги ураженим внаслідок аварії на радіаційно небезпечному об'єкті.

206. Внаслідок аварії на якому об'єкті потерпілі повинні виконати такі рекомендації: вийшовши із зони ураження, необхідно зняти верхній одяг і залишити на вулиці; прийняти душ або помитися з милом, ретельно промити очі та прополоскати рот; при підозрі на ураження уникати фізичного навантаження, пити багато теплої рідини (чай, молоко і т. д.), звернутися до медичного закладу?

207. В якому випадку захист населення, який базується на попередженні близьких контактів із евакуйованим населенням, проведенні режимних заходів щодо забезпечення продуктами харчування, питною водою тощо, – це особливості надання допомоги при виникненні?

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- 1) Опорний конспект лекцій.
- 2) Конспект.
- 3) Методичні вказівки до виконання практичних робіт.
- 4) Запитання і завдання до заліку.
- 5) Основні законодавчі та нормативно-правові акти:
 1. Кодекс законів про працю України. (Затверджується Законом № 322-VIII від 10.12.71) / Верховна Рада Української РСР. Офіц. вид. К. : Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР), 1971, додаток до № 50, ст. 375. (Бібліотека офіційних видань). Поточна редакція – від 14.08.2021. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
 2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 – 330). / Верховна Рада Української РСР. Офіц. вид. К. : Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР), 1984, додаток до № 51, ст.1122. (Бібліотека офіційних видань). Поточна редакція – від 01.10.2021. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.
 3. Кодекс цивільного захисту України / Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458. (Бібліотека офіційних видань). Поточна редакція – від 10.06.2021. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.
 4. Конституція України. Основний закон / Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. (Бібліотека офіційних видань). Поточна редакція – від 01.01.2020. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
 5. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Закон України / Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 23, ст.121. (Бібліотека офіційних видань). Поточна редакція – від 14.08.2021. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
 6. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Закон України / Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4, ст.19. (Бібліотека офіційних видань). Поточна редакція – від 23.04.2021. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.
 7. Правила пожежної безпеки в Україні (НАПБ А.01.001-2004), затверджені наказом МНС України 19.10.2004 № 126. (Зі змінами від 18.02.2008 (№ 128) та від 24.02.2012 (№ 537)). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text>.
 8. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення. Закон України / Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 27, ст.218. (Бібліотека офіційних видань). Поточна редакція – від 14.01.2021. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.

rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text.

9. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги при невідкладних станах, затверджено наказом МОЗ України 09.03.2022 № 441. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0356-22#n36>.
10. Про затвердження Правил техногенної безпеки, затверджено наказом МВС України 05.11.2018 № 879. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1346-18#Text>.
11. Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту, затверджено наказом МВС України 09.07.2018 № 579. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>.
12. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення розділу «Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони)» у складі проектної документації об'єктів, затверджено наказом МНС України 10.02.2012 № 485. Режим доступу: https://zakononline.com.ua/documents/show/40143_40143.
13. Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання. Закон України / Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 22, ст.115. (Бібліотека офіційних видань). Поточна редакція – від 24.02.2020. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
14. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні. Закон України / Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 21, ст. 253. (Бібліотека офіційних видань). Поточна редакція – від 19.12.2024. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>.
15. Про охорону атмосферного повітря. Закон України / Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 50, ст. 678. (Бібліотека офіційних видань). Поточна редакція – від 05.08.2021. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>.
16. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України / Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, ст.546. (Бібліотека офіційних видань). Поточна редакція – від 01.01.2021. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.
17. Про охорону праці. Закон України / Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 49, ст.668. (Бібліотека офіційних видань). Поточна редакція – від 14.08.2021. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.
18. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів). Закон України / Верховна Рада України. Офіц. вид. К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 34, ст.227. (Бібліотека офіційних видань). Поточна редакція – від 07.11.2012. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
19. Про реалізацію інженерно-технічних заходів під час проектування

об'єктів будівництва, затверджено наказом МНС України 23.05.2012 № 829. Режим

доступу:

<https://zakononline.com.ua/documents/show/29830> 29830.

7.1. Навчально-методичні аудіо- і відеоматеріали, у т.ч. для здобувачів освіти з інвалідністю

Для інженерних та гуманітарних спеціальностей

При проведенні лекцій та практичних занять використовуються презентації з використанням інтерактивної дошки.

Мультимедійні матеріали

1. Техніка безпеки в комп'ютерному класі. URL: <https://youtu.be/1RY1VUU7f38> (дата звернення: 27.08.2024).
2. Природні небезпеки. URL: <https://youtu.be/jvTDEw-6OWI> (дата звернення: 27.08.2024).
3. Інформаційно-просвітницький захід з основ мінної безпеки. URL: <https://www.youtube.com/live/hW1Vpz4MybY?si=kVOjbeDKe3L0jrVt> (дата звернення: 27.08.2024).
4. Навчальний фільм про правила евакуації під час виникнення надзвичайних ситуацій. URL: <https://youtu.be/brykdd6NOz8> (дата звернення: 27.08.2024).
5. Перша допомога – базові дії. Перевірка стану свідомості та дихання людини. URL: https://youtu.be/UUTh_QjgfcA?si=uOezhoRrw7xDhVx (дата звернення: 27.08.2024).
6. Серцево-легенева реанімація дорослого: непрямий масаж серця і штучне дихання. URL: <https://youtu.be/E1N9YYH5JbU?si=qBaUvRFFSuxouT3s> (дата звернення: 27.08.2024).
7. Перша допомога при кровотечах. URL: https://youtu.be/7yz8CKJ6_34?si=hNA9CdOwRBP5C2Gf (дата звернення: 27.08.2024).

Для інклюзивного навчання:

- методики диференційованого підходу до процесу навчання й оцінювання знань, умінь і здібностей здобувачів освіти з інвалідністю;
- дистанційні програми навчання для здобувачів освіти із проблемами слуху і порушеннями опорно-рухового апарату.
- спеціалізовані комп'ютерні програми для навчання осіб з інвалідністю;
- забезпечення осіб із проблемами зору спеціальною літературою: книгами, підручниками, навчальними посібниками, журналами, надрукованими шрифтом Брайля та укрупненим шрифтом, і звуковими комп'ютерними програмами;

- наявність аудіовізуальних засобів навчання, спеціальної навчально-методичної літератури в електронному, друкованому, аудіовізуальному форматах для осіб з інвалідністю;
- дидактичні матеріали та засоби навчання осіб з інвалідністю для дистанційної та відкритої форм навчання.

7.2. Глосарій (термінологічний словник)

1. **Аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи** – це роботи, спрямовані на пошук, рятування і захист населення, уникнення руйнувань і матеріальних збитків, локалізацію зони впливу небезпечних чинників, ліквідацію чинників, що унеможливають проведення робіт або загрожують життю рятувальників.

2. **Безпека виробничого обладнання** – це здатність технічних систем зберігати безпечний стан при виконанні заданих функцій в умовах, регламентованих нормативною документацією.

3. **Безпека праці** – це стан виробничих умов, за яких унеможливується вплив шкідливих або небезпечних виробничих чинників на організм людини.

4. **Вибух** – процес надзвичайно швидкого горіння, що супроводжується швидким наростанням тиску і має велику руйнівну здатність.

5. **Виробнича санітарія** – це система організаційних і технічних заходів, що запобігають дії шкідливих виробничих чинників на організм людини або зменшують цю дію.

6. **Виробниче середовище** – частина оточуючого людину зовнішнього середовища, що створене природно-кліматичними умовами і професійними чинниками, що впливають на організм у процесі трудової діяльності.

7. **Вогнестійкість** – це здатність будівельних конструкцій зберігати свої робочі функції і властивості під дією високих температур пожежі.

8. **Гігієнічний норматив** – науково обґрунтований та офіційно регламентований рівень шкідливого чинника, перевищення якого може призвести до захворювань або інших несприятливих наслідків для людини й оточуючого природного середовища.

9. **Гігієна праці** – це розділ профілактичної медицини, що вивчає вплив на організм людини трудового процесу і чинників виробничого середовища з метою наукового обґрунтування нормативів та інших засобів профілактики професійних захворювань та інших несприятливих наслідків дії умов праці на працівників.

10. **Горіння** – складний фізико-хімічний процес, що супроводжується виділенням теплоти і випромінюванням світла.

11. **Гранично допустима концентрація (ГДК, ГДУ)** – концентрація шкідливої речовини у повітрі робочої зони, дія якої незалежно від наявності інших шкідливих чинників, що не перевищують нормативів при роботі встановленої тривалості, протягом усього трудового стажу не призведе до захворювання або іншого відхилення у стані здоров'я як самого працівника, так і його нащадків.

12. **Евакуація** – процес виведення населення і життєважливих ресурсів першої необхідності з території можливої загрози від катастрофи чи воєнного конфлікту.

13. **Засіб індивідуального захисту (ЗІЗ)** – пристрій, що забезпечує захист організму людини від небезпечних і шкідливих виробничих чинників.

14. **Категорія робіт** – це розмежування робіт на основі загальних енергозатрат організму (Дж/с).

15. **Ліквідація наслідків надзвичайної ситуації** – це проведення комплексу заходів, що включає аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи, які здійснюються у разі виникнення надзвичайної ситуації і спрямовані на припинення дії небезпечних факторів, рятування життя та збереження здоров'я людей, а також на локалізацію зони надзвичайної ситуації.

16. **Напруженість праці** – ступінь емоційного навантаження на організм при виконанні трудового процесу, що вимагає переважно інтенсивної роботи мозку при отриманні і переробці інформації.

17. **Небезпечний виробничий чинник** – чинник, що спроможний при недотриманні вимог техніки безпеки призвести до травматизму або іншого різкого погіршення здоров'я чи смерті.

18. **Нещасний випадок** – дія небезпечного чинника на організм під час виконання працівником трудових обов'язків, унаслідок чого виникає травма.

19. **Оперативна група реагування** – це група, яка виїжджає на сигнал тривоги. В ідеалі вона повинна складатися із трьох осіб: водія, охоронця та керівника групи. Але в деяких компаніях, як кажуть експерти, екіпажі укомплектовані не повністю — в них може бути лише дві особи.

20. **Охорона праці** – це система законодавчих актів і відповідних соціально-економічних, технічних, гігієнічних та організаційних заходів, що забезпечують безпеку людини, збереження її здоров'я і працездатності в процесі роботи.

21. **Пожежа** – неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розвивається в часі і просторі і є небезпечним для людей, матеріальних цінностей та навколишнього середовища.

22. **Пожежна безпека** – стан об'єкта, при якому виключено можливість пожежі, а у випадку її виникнення унеможливорюється дія на людей небезпечних чинників пожежі та забезпечується захист матеріальних цінностей.

23. **Пожежна безпека** – це розділ охорони праці, що вивчає теорію процесів горіння, основні поняття та визначення в цій сфері, розробляє систему попередження пожеж та заходи пожежного захисту.

24. **Пожежовибухонебезпечність речовин** – це сукупність властивостей, що характеризують їхню здатність до виникнення й поширення горіння.

25. **Пожежна профілактика** – комплекс організаційних заходів та технічних засобів, спрямованих на запобігання можливому виникненню пожежі чи зменшення її негативних наслідків.

26. **Професійне захворювання** – захворювання, причиною якого є дія шкідливого чинника в умовах виробництва, підтверджена в установленому законом порядку.

27. **Професійне отруєння** – гостра або хронічна інтоксикація, викликана дією шкідливого хімічного чинника в умовах виробництва.

28. **Рациональний режим праці і відпочинку** – співвідношення періодів роботи і відпочинку, за яких висока продуктивність праці поєднується з високою і стійкою працездатністю людини без ознак надмірної втоми протягом можливого тривалого періоду.

29. **Робоча зона** – простір висотою до 2 м над рівнем підлоги або майданчика, на яких знаходяться місця постійного або тимчасового перебування працівників.

30. **Робоче місце** – місце постійного або тимчасового перебування працівників у процесі трудової діяльності.

31. **Робочий час** – це час, встановлений законом, протягом якого відповідно до правил внутрішнього розпорядку або іншого, прийнятого на підприємстві порядку, працівник має виконувати доручену йому роботу або службові обов'язки.

32. **СДОР** – сильнодіюча отруйна речовина.

33. **Самозаймання** – це процес горіння, що виникає через тепло, яке утворюється в речовині внаслідок самоініційованих екзотермічних процесів.

34. **Система стандартів безпеки праці (ССБП)** – це комплекс взаємопов'язаних стандартів, спрямованих на забезпечення безпеки, збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці.

35. **Травматизм (грец. trauma-рана)** – це порушення анатомічної цілісності організму або його функцій унаслідок раптової короткочасної дії будь-якого зовнішнього чинника (механічного, хімічного, термічного та ін.), у результаті чого настає тимчасова або постійна втрата працездатності.

36. **Техніка безпеки** – це система організаційних і технічних заходів та засобів, спрямованих на відвернення впливу на працівників небезпечних виробничих чинників.

37. **Тяжкість праці** – інтегральне поняття, що виражає ступінь функціонального напруження організму при виконанні трудового процесу.

38. **Умови праці** – сукупність виробничих чинників, що формуються під впливом соціально-економічних процесів.

39. **Фізіологія праці** – це розділ гігієни праці, який вивчає зміну функціонального стану організму людини під впливом виробничої діяльності і розробляє фізіологічно обґрунтовані засоби організації трудового процесу, що сприяють попередженню втоми і підтриманню високого рівня працездатності.

40. **Характер праці** – особливості трудового процесу (тяжкість, напруженість, монотонність та ін.), що здатні при відповідних умовах чинити несприятливу дію на здоров'я людини та її працездатність.

41. **Цивільний захист** – комплекс заходів, які реалізуються на території України в мирний час та в особливий період і спрямовані на захист населення, територій, навколишнього природного середовища, майна, матеріальних і культурних цінностей від надзвичайних ситуацій та інших небезпечних подій, запобігання виникненню таких ситуацій і подій,

ліквідацію їхніх наслідків, надання допомоги постраждалим, здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки.

42. Цивільна оборона – система заходів щодо захисту людей та матеріальних цінностей у разі військових дій, стихійних лих або техногенних катастроф, а також підготовка таких заходів і попередні навчання. Одночасно під цивільною обороною розглядають галузь науки, соціально-політичні проблеми, які викликають порушення придатних умов життя та діяльності людей на окремій території (акваторії) або об'єктів на ній (об'єктів на морі), внаслідок аварій, катастроф, небезпечного випадку, проживання на зазначеній території або об'єкті, загибелі людей чи до значних матеріальних збитків.

43. Шкідлива речовина – це та, яка при контакті з організмом людини у випадку порушення вимог безпеки і гігієни праці може викликати захворювання або відхилення у стані здоров'я як у процесі контакту з нею, так і у віддалені строки життя сучасного і наступного поколінь, що визначаються сучасними засобами.

44. Шкідливий чинник – виробничий чинник, що здатний чинити негативний вплив на працездатність і стан здоров'я аж до виникнення професійного захворювання.

7.3. Рекомендована література

Основна

1. Безпека життєдіяльності : навчальний посібник / Т. Є. Стиценко, Г. В. Пронюк, Н. М. Сердюк, І. І. Хондак. Харків : ХНУРЕ, 2018. 336 с.
2. Безпека людини у сучасних умовах : монографія / В. В. Березуцький, Н. Л. Березуцька, А. О. Богодист та ін.; За заг. ред. проф. В. В. Березуцького. Харків : ФОП Мезіна В. В., 2018. 208 с.
3. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с.
4. Вахонєва Т.М. Основи охорони праці в Україні : навч. посіб. Київ : Білка, 2019. 508 с.
5. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці : підручник. 6-е вид. / За ред. М. П. Гандзюка. К. : Каравела, 2018. 384 с.
6. Грибан В.Г., Негодченко О.В. Охорона праці : підручник. К. : Центр учбової літератури, 2021. 280 с.
7. Желібо Є.П. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. / Є. П. Желібо, І. С. Сагайдак / Ун-т державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2020. 256 с.
8. Запорожець О.І., Протоєрейський О.С., Франчук Г.М., Боровик І.М. Основи охорони праці : підручник. К. : Центр учбової літератури, 2021. 264 с.
9. Запорожець О.І. Безпека життєдіяльності : підручник для студентів вищих навчальних закладів освітніх рівнів «неповна вища освіта» та «базова вища освіта» всіх спеціальностей. К. : Центр учбової літератури, 2019. 448 с.
10. Основи охорони праці : підручник / М. С. Одарченко, А. М. Одарченко, В. І. Степанов, Я. М. Черненко. Х. : Стиль-Издат, 2017. 341 с.
11. Основи охорони праці на підприємствах індустрії моди : навч. посіб. / В. О. Мусієнко, І. В. Панасюк, О. О. Романюк. Київ : Гордон, 2018. 508 с.
12. Сукач Ю. Г., Сукач Р. Ю., Ткачук Р. Л., Синельников О. Д. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях : практичний посібник. Львів : Видавництво «Растр-7», 2021. 260 с.
13. Чалий Д.О., Сукач Ю.Г., Сукач Р.Ю., Гаврись А.П. Адміністративно-правова діяльність у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки : навчально-методичний посібник. Львів : Видавництво «Растр-7», 2021. 213с.

в тому числі наявна в Бібліотеці Університету «Україна»:

1. Безпека життєдіяльності та цивільний захист : додатки до підручника / О. Г. Левченко [та ін.] ; НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського». Київ : Каравела, 2019. 312 с.
2. Безпека життєдіяльності та цивільний захист / О. Г. Левченко [та ін.] ; НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського». Київ : Каравела, 2019. 268 с.
3. Охорона праці : навч.-метод. посіб. / А. О. Тропіна, В. В. Малишев [та ін.]. Київ : Ун-т «Україна», 2019. 135 с.

Допоміжна

1. Александрова Т.Ф. Підготовка працівників на підприємствах, в установах та організаціях до дій у надзвичайних ситуаціях за програмою загальної підготовки : навчально-методичний посібник. Кропивницький : НМЦ ЦЗ та БЖД Кіровоградської області, 2018. 196 с.
 2. Безпека людини у сучасних умовах : монографія / В. В. Березуцький, Н. Л. Березуцька, А. О. Богодист та ін.; За заг. ред. проф. В. В. Березуцького. Харків : ФОП Мезіна В.В., 2018. 208 с.
 3. Безпека життєдіяльності, основи охорони праці : навч. посіб. / О. П. Яворовський, В. М. Шевцова, В. І. Зенкіна та ін.; за заг. ред О. П. Яворовського. К. : ВСВ «Медицина», 2018. 288 с.
 4. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека : навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2019. 158 с.
 5. Охорона праці (Законодавство. Організація роботи) : навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. Львів : Тріада плюс, 2010. 648 с.
 6. Охорона праці (практикум) : навч. посіб. / За заг. ред. к.т.н., доц. І. П. Пістуна. Львів : Тріада плюс, 2011. 436 с.
 7. Охорона праці та промислова безпека : навч. посіб. / К. Н. Ткачук, В. В. Зацарний, Р. В.Сабарно, С. Ф. Каштанов, Л. О. Мітюк, Л. Д. Третьякова, К. К.Ткачук, А. В. Чадюк. За ред. К. Н. Ткачука і В. В. Зацарного. К. : Основа, 2009. 456 с.
 8. Романюк О.О., Скідан В.В., Гончарук А.Ю. Основні вимоги безпеки до виробничого обладнання та технологічних процесів при виробництві товарів широкого вжитку. *Енергозбереження та промислова безпека: виклики та перспективи*: наук.-техн. зб. : матеріали II Міжнар. наук.-пр. конф. (Київ, 4-5 червня 2019 р.). К. : Основа, 2019. С. 237-245.
 9. Романюк О.О., Горбенко А.В. Безпечне використання енергоємного сушильного обладнання у шкіряному виробництві. *Актуальні питання енергозбереження як вимога безпеки життєдіяльності*: наук.-техн. зб.: матеріали Міжнар.наук.-пр. конф. (Київ, 7-8 червня 2018 р.). Міжнародна академія безпеки життєдіяльності. К. : Основа, 2018. С. 155-163.
 10. Русаловський А.В. Правові та організаційні питання охорони праці : навч. посіб. 4-те вид., допов. і перероб. К. : Університет «Україна», 2009. 295 с.
 11. Чалий Д.О., Тарнавський А.Б., Сукач Р.Ю., Веселівський Р.Б. Техногенна безпека АЕС: Частина II : навчальний посібник. Львів : Каменяр, 2020. 340 с.
 12. Цивільний захист у схемах : навч. посібник / А. О. Собакарь, Д. Г. Казначеев, В. Д. Поливанюк, О. І. Бойко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 144 с.
- в тому числі наявна в Бібліотеці Університету «Україна»:
1. Ковжога С.О. Цивільний захист і охорона праці в галузі : навч. посіб. / С. О. Ковжога, С. А. Тузіков [та ін.]. Харків : Право, 2018. 192 с.
 2. Смирнитська М.Б. Охорона праці в галузі. Ресторанне господарство і торгівля : навч. посіб. / М. Б. Смирнитська, Р. М. Тріщ. Харків : Світ Книг, 2020. 362 с.

7.4. Інформаційні ресурси

(нормативна база, джерела Інтернет, адреси бібліотек тощо)

1. Правова інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua/>.
2. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Держпраці. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dsp.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>.
5. Офіційний сайт Міністерства надзвичайних ситуацій України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua>.
6. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/>.
7. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.erriu.ukrtel.net/index.htm>.

8. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Форми занять	Наявне матеріально-технічне забезпечення	Необхідне матеріально-технічне забезпечення
Лекція	власний або кафедральний ноутбук	проектор, інтерактивна дошка, фломастери до неї, приміщення з доступом до Інтернету
Практичне заняття		приміщення комп'ютерного класу № 203, встановлений у комп'ютерному класі ППП (корпус № 2)
Семінарське заняття	наочні та роздаткові матеріали	спеціалізований кабінет № _____, переносна дошка з відкривними листами паперу
Лабораторне заняття		приміщення лабораторії №_____, розхідні матеріали, апаратура в робочому стані або приміщення комп'ютерного класу №_____, віртуальне середовище _____, доступ до Інтернету